

Наталија ПОПОВСКА

ИНСТИТУЦИЈАТА НА ПЕЛИГОНИТЕ (πελιγόνες)

Идејата за разјаснување на институцијата *peligones* произлезе од фрагментот бр. 2 кај Страбон кој гласи:

„Кај Теспотијците и Молосите старите жени се нарекувани „*peliai*“, а старите мажи „*pelioi*“ исто како кај Македонците; всушност, овие луѓе ги нарекувале со почесно име „*peligones*“ (спореди ги со „*gerontes*“ кај Спартанците и Месалотите), а се вели дека ова потекнува од митот за гулабите во дабовото дрво од светилиштето во Додона.¹“

Со оглед на начинот на презентирање на податоците кои кај Страбон честопати се општи и временски неопределени, истражувањето започнува со датирањето на овој податок. Страбон податоците ги црпи од постарите извори, но многу често не соопштува детали. Во критиките на изворот и датирањето на фрагментите од *Географијата*, прифатено е дека овој фрагмент се однесува на времето на Филип II или малку порано.

Страбон ни обрнува внимание на допирните точки меѓу теспотиските, молоските и македонските дијалекти. Во истиот тој контекст посочува и на нивната блискост во начинот на животот и организирањето на службите, како резултат на живот во иста епоха, на исто тло и под слични историски услови. Голем дел од племињата во Горна Македонија припаѓал на Молоската група. Овој поим можеби бил во употреба во југозападните македонски градови. Мора да појасниме дека Македонците употребувале титула „*peligones*“ која се давала на повозрасни лица и тоа како почесна титула, слична на титулата „*gerontes*“ кај Лаконците.

Податоците од другите извори со кои располагаме се просторно и временски оддалечени, па оттука тешкотијата да се утврди точното значење и распространетост на оваа институција. Траги има кај Атенеј во делото *Deipnosophistiae*, на два натписа од Сирија (пронајдени во Сагир, северно од Хоиран Гол) и помеѓу глосите од лексиконот на Хесихиј.²

Во делото на Атенеј³ трагите се во личното име Пелигнас, кој според содржината на текстот бил готвачот на Олимпија, мајката на Александар III,

¹ Страбон VII фр. 2.

² Може да го споменеме и податокот дека зборот *Adeiganes* кај Полибиј (Pol. V 54) е емендиран во Пелиганес од P. Roussel. Во индексот на српскиот превод на ова дело од Марјана Рицл белешката е: Адеигани=Пелигани, угледни луѓе во Селеукија.

³ *Athenaei Naucraticae, Dipnosophistarum, recensuit Georgius Kaibel, Lipsiae in aedibus B.G. Teubneri, 1890.*

а за кое има забелешка дека е почесно име (*nomen suspectum*).

На натписите⁴ претпоставени се четири места кои ја чуваат формата, но, ниту едно од нив не е целосно. Реконструирањето на натписите го покажува следново: Π...ανω, Πέλιγανω, Πέλιγανω и Πίλιγάνω. Значи, оваа институција е пренесена во одреден момент во Азија, но повторно за нејзината улога ништо не може поконкретно да се каже.

Хесихиј⁵ забележал: πέλιγάνωσ . οἱ εὐδοχοί (пелиганите се угледни). Иако толкувањето на глосите кај Хесихиј многу често е несигурно, конкретниот текст оди во прилог на податокот којшто го добиваме кај Страбон.

Стручната литература не и придава особено значење на оваа титула, а може да се каже и дека ја избегнува. Единствено Хамонд ја издвоил и се обидел да даде некое објаснување. Тој многу детално го разгледува организирањето на македонското кралство и се задржува на организацијата на македонската држава пред и после освојувањата на Филип II, но во толкувањето на оваа институција не отипол многу подалеку од она што ни го соопштува Страбон, ако ја занемариме атрактивната забелешка дека е можно да биде изолиран пример на владеење во град или област, Пела или Пелагонија⁶.

Ако зборваме за сличноста со геронтите во Спарта, можеме да се задржиме само на еден сегмент од значењето на таа титула. Титулата била почесна, но покрај тоа геронтите во Спарта имале врховна власт и решавале за најважните политичко правни прашања и го чувале спартанскиот олигархиски устав. Такво значење не би можеле да им припишеме на „*peligones*“. Заради немањето доволно информации во другите извори, претпоставуваме дека Страбон сличноста ја одредил според староста на членовите на оваа институција. Веројатно титулата била почесна. Во случај институцијата на пелигоните да била со така неограничена власт, законска и старосна, ние би знаеле за тоа од другите извори или пак би имале траги во формирањето на подоцнежните институции на македонското кралство.

Во власта и организирањето на македонското кралство нема траги од демократски институции во локалната власт. Локалната власт била потполно контролирана и зависна од централната. Колку и да се менувале и усложнувале историските и социјалните промени, ваквата состојба опстојала исто колку и македонската античка држава, а потоа била пренесена и во новооснованите градови на исток.

За да ја разјасниме етимологијата на овој збор треба повторно да се вратиме на податокот кај Страбон и да обрнеме внимание на титулата *peliai* со која се нарекувале свештеничките во Додона. Она што го нудат етимолошките речници донекаде помага во разјаснувањето на семантичкото јадро на овој збор:

Софоклис⁷ : πέλιγων, ονοσ, ο (πελιος, πολιος) = γερων македонски; Str. 7 fr.2; πέλιος, ον = πολιος, теспротиски и молоски, а значи сед, сив, бел. Str, 7

⁴ Податоците за натписите се преземени од *Real Encyclopedie*, Stuttgart 1937.

⁵ K. Latte, *Hesychii, Alexandri Lexicon, Vol I, II, Copenhagen 1953*.

⁶ Hammond N.G.L., *History of Macedonia II*, Oxford 1979, str. 399.

⁷ E. A. Sophokles, *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine period (from b.c. 446 to a.d. 1100)*, Cambridge, 1887.

ft. 2, потоа

Фриск⁸: *πελεια*, – *αδос*, дива гулабица, име за свештеничките во светилиштето во Додона, кои имале седи, сиви т.е. бели коси, бои кои ги имаат гулабите.

Од досега изложеното, она што можеме со сигурност да го кажеме е дека институцијата пелигонес била почесна титула која се давала на угледни повозрасни граѓани. Ако прифатиме дека институцијата на пелигоните е градски совет како што се среќава во стручната литература, но секогаш пред него има „можеби“ или „најверојатно“, треба да се запрашаме дали пелиганите биле советници за сите прашања врзани за градот или пак само за верските и духовните? Дали поврзувањето што Страбон го направил со светилиштето во Додона и со титулата на свештеничките кои го опслужувале е случајна или сака да не потсети дека пелигоните биле луѓе кои чувале некои верски и духовни вредности? Дали пренесувањето на оваа титула во Азија е само практична идеја или е дел од политиката на Селеукидите преку која тие го потенцирале своето потекло?

Конечни одговори на овие прашања можат да се добијат само со некои нови поконкретни сознанија. Се додека располагаме само со наведените елементи ќе опстоиме на овие претпоставки и отворени прашања.

⁸ H. Frisk, *Griechisches Etimologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1973.